

calor / d'aqueix caliu...», *Johan Johan*, v. 590. Amb raó, doncs, sintetitza el *DAg*. l'àrea del subst. *xic* a Val. i «prov. de Tarr.», i el de *xica* subst. a Val., Lleida i Pollença.

No oblidem, però, que en qualitat de malnom (en tant que ús ultra-afectiu) *el xic* pot aparèixer igualment a les terres del Nord: *El Xic de les Barraquetes*, el valent guerriller de la Bna. vuitcentista. *Cal Xic Dalmau* és un nom d'una vellíssima masia entre Callella i Horsavinyà (1915) etc.

En l'ús literari modern, l'aparició del mot en cat. central resta molt limitada. El pot legitimar el desideratium de varietat estilística: «Ja era altra perla de sucre la tal donzella --- no passant d'uns 16 o 17 anys dita *xica* ---», *Coll. d. B. V.*, 80 (on també se'n disposava més lliurement pel fet de ser-ne autor el Baró de Maldà segarrenc). La dita proverbial (i amb matis ponderatiu): «Quan un se casa, és precis... / SILA: Ah, és clà, en dies aixís: / l'olla gran dintre la *xica*», *Pitarra (Un Barret de Rialles, Gat. Si. 1, 406)*; adagi que sentim igual en cat. central, no sense un lleu somriure. I recordant-nos la *chica boca del Curial*, tractant-se de bufona feminitat: «—Si no t'hagués estimat may,estic que avuy m'enamoraria —va escapar de dir a la Rosalia, mentre en Carles li prenía la *xica mà*, a tay de ---», *Genís Aguilar (Julita, p. 67)*.

En fi l'expressió *un xic* per 'un poc', se'ns presenta avui, amb certa aparença paradoxal, com a més vivaç en el NE. que en les regions del Sud: pertot estan en concurrència *un poc* i *un xic*, i fins *una mica*; però en l'ús corrent de la llengua, en el N. *un xic* és molt més corrent que *un poc*, i no gaire menys que *una mica*: *un poc* és usual i irreprotxable pertot, però mentre al Sud és el nostre pa de cada dia, en el Nord, totalment absent de l'ús general, pren to de llenguatge elevadíssim (algú fins el troba afectat o acastellanat: a gran tort per cert). I *un xic* és, a l'inrevés, poc general en les terres on *xic* adjectiu és l'amo; a les altres l'usa tothom, no sols els escriptors que no fugen de l'amanerament (Pons Mass.), sinó els d'estil senzillament culte i fins depurat, com Maragall o Massó Torr.: «--- arribaren a Taurinyà; a l'hostal varen menjar un bocí i beure un gotet ---; la Teresa 's va poder desembaraçar un moment de la feixuga càrrega, i varen emprendre de nou el camí amb *un xic* més de dalit» (*Croquis Pir.* 1, 31.1f.). Però això ja no és gaire de l'altra banda de l'Albera, on *un poc* torna a ser tan general com en val. i bal. I és l'única resposta que rebé el col·lector de l'ALF en els 5 pobles ross. per a «un peu».

Superflu per a un mot així donar més informacions sobre l'ús oral i dialectal, però n'indico algunes d'anotades personalment com a notables o delimitadores. Augmenta cap al N. de Bna. tirant al Pirineu, sobretot en l'ús pagesívol: «quan jo era *šik* ja ho deien» Sant Boi de Lluçanès (1964); i sobretot en toponímia: «Al Vilar-Timó hi ha dues masies: *Masover šik* i *Masover gros*» Lluçà (1964); «I aquell forat d'allà dalt? —En diem la Bauma *šik*» Castell d'Alareny (1959); cap al Gàia: «tots dos hi desaiçguen: *lu šõndu grán* i *lu šõndu šik*» Montferri (1964).

Un altre ús on «a Muntanya», dins el domini cat. or., s'admet *xic*, -a, és com a qualificatiu del nom de d'una persona quan hi ha dos homònims dins la mateixa família (eventualment, dins la mateixa colla): «M'ha vingut molt de nou la mort de la *Pepa xica*, però 'ns hem d'aconsolar ab pensar que és al cel» escrivia Verdaguier al seu pare, el 1872, referint-se a una neboteta que així diferenciaven de la seva àvia (*Epistolari* p. p. Casac., 1, 127.5).

10 En l'occid., això a cada pas: La *Comella šika* i *Comella gran Lavansa*; variant menys que l'oposat: *Serrat šik* i *Serrat Gros Enviny*; *Fita šika* i *Fita Majó Cabdella*; *Molló šik/Molló gros*; *Estany šik/Estany gran Llessui* (1959); *Lo Camp šik Aidí*, *Lo Pla šik Roní*; *El Libon Gran* ribera amunt de Vatiçelles, abans del *Libonet šiko* Benasc.

Sobretot, doncs, en toponímia: però per l'O. l'ús lliure i abundós arriba fins a la carena pirinenca; p. ex. a Cardós i Vall Ferrera: *lu dit šik* Tor, Areu i Ferrera; «hem de cercar branques *šik*es, que no sígon tanyudes» Tor; «llaurave amb una arreu *šika*» Farrera; «l'aspi de la seva mare era *un alliuere molt šik*» (1932-34); «enta passà, hem de mirà si l riu de Isàvena baixa gordo o baixa *šik*» Mont de Roda (1957).

En el SO. del Princ. és clar que *xica* s. f. dit a una dona (que és, o tractem falaguerament com a jove) és constant: «A on vas, Miquel a est' hora? —Vai cap a la garsa, *šika*» Guiamets (1935). Avui ja penetra fins allà el barceloní *noia*: en el baix Segrià la cobla tòpica era: «A Seròs, les *šikes* guapes, / a Aitona no ho són tant / ---», però el 1964 els d'Alcarràs ja m'hi posaren les *nojes* g. (1964). No portant òlibes a Atenes, per al P. Val. limitem-nos a recordar que ultra la coneguda a l'extrem Sud, també hi ha una mena d'estuari dit *la Mar šika* a Benicarló (1961); i que a l'Albufera «trauen les anquiles del viver en un salabre *šik*» (El Palmar, 1962). Crida l'atenció, en canvi, el caràcter no africà amb què apareix la palatal en el NL *matášikos* del terme d'Agost 1963 (tan inesperadament que em preguntava, no havent-hi ogres per allà, si no es tractava més aviat d'uns 'matars secs' amb fonètica mossàrab).

Ja n'hem parlat a *XE*, però detallo ací l'alteració extraordinària del vocalisme que afecta la forma del mot *xic*, quan s'usa com a exclamació afectiva, en la zona Ebre-Maestrat. Sembla que per aquest caràcter, a còpia de dir *šik* allargant la *i*, en quedar estereotipada la geminació o segmentació, diferenciànt-se esde vindria *šéik* (o àdhuc *šek* absorbint-se la *l* ulteriorment): «*Xéics*: sentiu? Van a aixecar a Nostr'Amo», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 135); «—Tinc raó o no tinc raó? / —*Xeic*, pareixes una garça: / parles més que fetge en brases», Moreira ((*Folkl. Tort.*, 132); *xeic* tort. (*BDC* III, 113); *šéik*, *šéika* tort. (*BDCL* IV, 221); «*xéic*, vina ací que farem un mos» Comarca de Gandesa (Amades, *Excursions* III, 191); «*xéic*: mot per cridar algú» Rib. d'Ebre (Bladé, *Topon. de Benissanet*, 148). A Cervera del Ma. ho vaig anotar amb vocal oberta, cridant, en to fortament afectiu, a gent més jove, *šéiks!* (com si els hagués dit 'fillets meus!', 1961).